

BIBLIOTEKA
SHTETIT

8JH-32

M 98

flora
mullaymeri

sì u bëra
fotografe
tregime

P. shk - 32

M. 98

FLORA MULLAYMERI

SI U BËRA FOTOGRAFE

tregime

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

SI U BËRA FOTOGRAFE

Isha punonjëse e kooperativës së shërbimeve në qytetin tim të vogël. Në organikë unë figuroja si llogaritare-arkëtare, por.....

— Shoqja Besa, — më fliste drejtori me tonin e njeriut që s'ka se nga t'ja mbajë, — shoqja Besa, sigurse e dini, Irini shkoi në zborin ushtarak, ikë disa ditë ardej nga floktaria e grave. Në floktari unë vija me një qejf dhe arësyet kuptohen kur dihet se unë jam vajzë e re. Por nuk kalonin shumë ditë dhe përsëri:

— Shoqja Besa, në repartin e lavanterisë!

— Shoqja Besa, në repartin e rrobaqepësisë! Besa! Në repartin e...

Një ditë kërkoi leje për në dasmë mjeshtër Xhemali. Dhe, sapo u nis ai, drejtori më thirri:

— Shoqja Besa!

Më dogji... «me të vërtetë drejtori do të më nisë në vend të gjysh Xhemalit. Të rrah hekur në kurdhër?»

Por jo. Drejtori më priti me krahët rrëzuar poshtë dhe për herë të parë vura re disa thinja të reja mu përmbi ballin e tij. Punë e vështirë të drejtosh

një kooperativë shërbimesh në një qytet! Kujt t'ja prishësh e-kujt t'ja ndreqësh!

— Shoqja Besa! Fotografi Petro u sëmur: S'dihet sa kohë vazhdon sëmundja e tij. Ai repart ka mbetur prapa; ti merr aparatën dhe fillo nga puna... kështu është natyra e punës sonë... të gjithë duhet të mësojmë nga shumë profesione...

Ngeca e nuk dija nga t'ja mbaja. Unë, vajzë, të bëhem fotografe? Deri më sot s'ka parë vajzë fotografe qyteti ynë i vogël. Ç'do të thonë njerëzia për mua kur të sillem rrugëve me aparat në krah duke u buzëqeshur kalimtarëve dhe: «urdhëroni, shokë, një pozë për kujtim». Pastaj... unë s'e kisha zënë kurrë aparatën me dorë... a ishte e mundur...?

Desha ta shoh drejt në sy drejtorin (ndoshta kështu i bëja të ditur mendimet dhe shqetësimet e mia). Por ai as e kishte mendjen fare te unë. Urdhërin e tij ai e quante urdhër dhe pikë. Megjithatë, ngaqë, u zura ngushtë, desha diku ta kapja drejtorin tim:

— Ç'flisni kështu, shoku Bajram, unë nuk e njoh fare procesin e kësaj pune...

— Oh, ç'farë procesi! Ti vajzë me shkollë... pesë njoftime mbi fotografinë artistike mund të t'i jap dhe unë brenda dy minutave... objekti në qendër, gradimi te zerua, te pesa, te...

— Po larjen e filmit, e harruat, shoku Bajram?

— Jo, jo, ti s'ke pse ngatërrohesh në atë punë. Për larjen e filmave hëpërhë s'të ngarkoj ty, mbaro filmin dhe dergoja kooperativës së qendrës, ata e lajnë dhe na e kthejnë, ti sa të bësh pozat, faturat, lekët... plani, ti e kupton...

Kur e pashë ngushtë, nuk di se si, por fare ve-

tiu, sytë m'u mbushën me lot, e buza m'u drodh.

Veç tani, drejtor Bajrami përqëndroi vështrimin te unë dhe më pa me vërejtje. Mblodhi buzët, i mërzitur, kapi me nervozizëm lapsin e kuq të skrivanisë dhe foli:

— Rini prej lecke. ! kur isha unë si ti. . .

E ndjeva se Bajrami më goditi rëndë dhe nuk desha ta lija të vazhdonte. Unë e di se ai do të thoshte akoma «e kam ngrënë barutin me grushta» dhe ai do të mendonte edhe shumë të tjera, ashtu si e kanë zakon disa të moshuar, që përçmojnë brezin e ri dhe ja fillojnë e ja mbaronjë mëngjez e mbrëmje duke kujtuar luftën dhe sakrificat.

Asaj nate nuk fjeta fare. Njëmijë mendime më silleshin në kokë. Nuk dija si të bëja e nga t'ja mba-ja. «Unë, vajzë, të dal me aparat në qafë! Ç'do të thënë njerëzia kur të më shohin? Kjo s'ka ndodhur kurrë. E di se në mbledhjen e rinisë do të më kritikojnë për koncepte e për mbeturina e për. . . pa le ta provojnë ata vetë. Mirë se shoqeve mund t'u përgjigjem kështu, po shokëve? . . . po, mund t'ju them pa shkoni ju dhe punoni në çerdhet e fëmijëve, ose shkoni në kopshtin me drekë e delni rrugëve shëtitje me fatosat, duke i mbajtur varg njëri pas tjetrit pas dore. Po kjo është për më tutje, tani si t'ja bëj? Si t'ja bëj drejtorit, që më hodhi edhe atë gurin e tij «rini prej lecke». . . Apo të marr aparatën dhe të mbyllem në laborator, kush të dojë, të vijë e të fotografohet atje. Po mbase kështu do të jetë më keq, sepse plani nuk realizohet. Pastaj dihet se Petrua gjithë ditën punonte nëpër rrugë, nëpër shkollat, nëpër oborrit e kombinatit të sheqerit, nëpër. . . Si t'ja bëj? Disiplina në punë, detyra, mosha ime, konceptet. . .

Më në fund, të nesërmen në mëngjez, e mërzitur dhe me sytë të skuqur nga pagjumësia, mora aparat-in në krah dhe dola. Për çudi, askush s'po më shihte me ndonjë vështrim të habitshëm. Secili ikte në punë të vet, të njohur ose shoqe më përshëndetnin si ngahera. Por shpejt i rashë në të. Më shihnin me aparat në qafë dhe mbase mendonin se kaloja rrugës për në shtëpi. Askujt s'i shkonte ndër mend se unë isha bërë nga llogaritare fotografe. «Pa guxo, Besa, pa guxo e u fol kalimtarëve: «Shokë, një pozë për kujtim, kujtim i bukur, vetëm një lek...!»

Ja, këtë nuk e bëja dot. Ika në oborrin e shkollës. Atje munda të fotografoja disa grupe vajzash dhe e kuptova se ato e bënë këtë më shumë për hatrin tim, por unë, sidoqoftë, vura re edhe disa vështrime të habitura edhe te vajzat. Disa syresh edhe pëshpëritën diçka. Atë pasdite, i gjithë qyteti im i vogël e mori vesh se unë kisha dalë me aparat në qafë... si fotografe!

Të nesërmen në mëngjez pashë qartë shumë veta që më shihnin nga larg me vështrime ironike. Disa nënqeshnin hidhur, disa edhe mblidheshin qoshe më qoshe e bisedonin për mua. Ndoshta mua më dukej ashtu. Ku ta dish!

Por s'kishte kaluar as gjysmë ore nga dita e dytë e punës sime si fotografe, kur... tre çuna, aty nga mosha 10-12 vjeç, m'u qepën pas dhe ja nisën britmës!

— Ua... çupë fotografe! Ua, çupë fotografe! Ua, çupë fotografe! — Bëra të largohesha, por ata s'më ndaheshin, më ndiqnin pas! Ua, çupë, çupë...! U bërtita një herë. Por tani ata u bënë më të paturpshëm dhe filluan të thërrisnin më keq. Një grua

nxori kryet nga dritarja, në duar kishte një shkop me ca lecka në majë, të cilin e përdorte për të fshirë muret, e tundi në erë, si ta kishte flamur dhe ja bëri me shenjë fqinjës së saj kundrejt, në anën tjetër të apartamentit. Dhe të dyja ato shkëmbyen nga një vështrim tallës, kurse e dyta thirri:

— . . . qyqja, qyqja. . . e bija e Nefaretit!

M'u përpara meje u stepën tre djem. Me një të parë, vura re se ishin të huaj. Kuptova se vinin nga kryeqyteti; duhet të ishin studentë që bënë praktikën e shkollës në TEC-in tonë.

— A na fotografon një herë, o shoqe?

Kreva detyrën time dhe me duart që më dridheshin u preva deftesën. Mezi shkruaja. Duart tradhëtonin gjendjen time të brendshme, por kur ngrita kryet, rreth meje e grupit të djemve, ishin mbledhur mjaft njerëz.

— Ua, çupë, çupë!

— Fëmijë të bezdisshëm! — tha njëri nga studentët. — Ça, dreqin, kanë kështu?

Por në grupin e fëmijëve më i paturpshmi ishte i nipi i Meros. Merua ishte ai plaku në lagjen lart që merr pension dhe kurdoherë është në ballë të njerëzve që zënë radhën te qumështi ose te mishi. Merua ishte edhe nga fshati im i lindjes, por ja që, edhe pse ishim bashkëfshatarë, fëmijët nuk më linin të qetë. Ata përsëri bërtisnin dhe deshën që t'u bëheshin shokë edhe fëmijë të tjerë. Atëhere mendova t'i drejtohesha Meros vetë. Mora rrugën. Sikur ta dinin, të tre nipat e plakut më ndiqnin pas dhe bërtisnin:

Ua, çupë! Çupë fotografie!

Kalova plepat e lagjes lart, hodha urën, mora

nga e majta, nëpër oborrin e gjatë me lesë prej dërrasash të holla, dhe trokita në derë. «Sigurisht që Merua s'ka për të qenë, do të jetë plaka.» Por u gabova. Në derë u dha Merua vetë, i zi, i gjatë dhe i kërrusur, me leshrat mbi ballë, me gjoks të shkopsitur, ku i dallohej leshi i thinjur dhe... mu në mes të gjoksit i varej e palarë dhe e fërkuar nga djersa një goxha hajmali. U çudita. Hajmalive ua kishim harruar emrin, kurse Merua e mbante akoma në qafë. Nga hutimi, s'po ja hiqja sytë që andej. Si më pa ashtu, ai mbështolli shpejt e shpejt këmbëshën që të mos i dukej hajmalia.

— E moj çupë e Hasanit, ç'kërkon?

I shpjegova gjendjen. Plaku mblodhi një herë ato buzët e tija të trasha e të zgjatura tej masës nga mungesa e dhëmbëve dhe ma ktheu:

— Epo, fëmijë janë, ç't'u bësh? Pastaj, ti kur na dole kaq e mençme? Mirë të thonë, është turp edhe për fshatin tonë...

— Të lutem shumë, xha Mero, sepse jemi dhe tanët (desha ta marr me të mirë), të lutem, u folë fëmijëve...

Po ai m'u kërcënu:

— T'u flas fëmijëve, apo më mirë të të marr këtë shkopin dhe të të futem... ku na dole ti kaq e zgjuar, të vërtitësh rrugëve si kaureshë. Jazëk. Do të vij te yt atë sapo të kthehet nga Tirana... ta hoqi frerin jot'emë.

E kuptova se kisha gabuar që kisha ardhur këtu. Dhe me t'u nisur, të tre fëmijët e shtëpisë së Meros do të më vërsuleshin më me egërsi. Kjo ishte fare e kuptueshme. Por në çast diçka më shkrepri në kokë. Nuk di sesi ndodhi ashtu,

as që e kisha të qartë, por gradova aparatit për hije dhe, në çastin që Merua po tundte dorën përpjetë si ta kishte shpatë, dhe gjoksi i qe zbuluar dhe i dukej hajmalia, e fotografova shpejt e shpejt dhe nuk harrova t'i thosha: me shëndet!

U largova gati e tërbuar, e ndjekur nga kori i fëmijëve rrugaçë. . . po në çast u ktheva dhe i fotografova edhe këta. . .

Te drejtor Bajrami hyra duke qarë. Kurse ai më priti duke qeshur.

— Mirë, o vajzë, mirë. Lëre aparatit, shko në arkë, rini. . .

Kafshova fort buzën, që më dridhej. Tani m'u duk se më kishin kapur plotësisht ethet e luftës dhe të ndeshjes. Tani s'kisha për t'u tërhequr në asnjë mënyrë.

— Shoku drejtor, ju po tërhiqeni. . .

— Kur ti u theve me kaq lehtësi prej një të mykuri, unë çfarë të bëj, si të sillem me ty?

— Po fare papritur dera u përplas, dhe në drejtorin hyri, si i prishur nga mëndtë, vetë plaku Mero.

— Dëgjon, apo jo? Ti direktor, t'ja mbledhësh kësaj pele, se jo po ndryshe, do t'ja jap leshrat në dorë. Më ardhi gjer në shtëpi dhe le që më çau kokën me pallavra, po, pa pikë e turpi e pa pikë surrati, më nxori në resme. . . mua, në këtë moshë, që jam gjyshi i saj, ptu, jazëk të qoftë, do t'ja jap leshrat në dorë, lermëni. . .

Plaku m'u vërsul. E ndjeva në krah dorën e ashpër dhe të shëmtuar të Meros. Dhe, e egërsuar si isha, u tërhoqa me vrull. Ai u lëkund nga tërheqja ime dhe, po të mos e kishte mbajtur drejtor Bajrami

ai kishte për të rënë. Dridhej i tëri dhe, ndërsa thërriste, i kërcenin pikla pështyme.

— Duhet të më vihet nderi në vend. Ç'kishte kjo pelë që më nxori në resme mua...

Ika në shtëpi dhe nuk qaja, vetëm dridhesha. Por... pas pak, më thirrën. Shkova te drejtor Bajrami.

— Tani besoj se u qetësove, Besa... unë kisha shumë shpresa te ti, por, nëse ti tërhiqesh, edhe unë s'kam ç'bëj.

— Jo, shoku drejtor, s'kam për t'u tërhequr, jo... Por çfarë shpresash kishe te unë?

— Ti je vajzë me shkollë, me kulturë, lexon shumë, dhe unë të kam zili. Ti flet për libra, për filma dhe për çfaqje dhe flet aq bukur, sa mua më pëlqen, por vetë nuk e kam atë nivel që ke ti. Unë, duke të dërguar ty në repartin fotografik, mendoja se je pikërisht ti ajo që duhet të mbash dhe të drejtosh atë repart. Ti e kalove disi provën e parë në zanafat. Mund të të dërgojmë edhe në qendër për të perfeksionuar zanatin... Fotografia është art e kulturë. Ti mund të flasësh më mirë për këtë çështje. Kisha menduar shumë gjëra. Na është kërkuar që laboratorin ynë të çelë një ekspozitë me fotografi artistike, ja ku e kam edhe shkresën. I kam thënë disa herë Petros, por ai nuk sheh punën e artit këtu, por planin, tejkalinin, borderonë... ti po... nxjerr pretekste të tjera, ja dhe shkresën e varrosim dhe...

— Të lutem, shoku drejtor, mos vazhdo më. Nuk dua ta dëgjoj më atë çështjen e «leckës» as unë dhe as shoqet e shokët e mi. Juve ju ra barra e luftës dhe e mbajtët, edhe ne, po të na binte, do ta kishim mbajtur...